

Joh. Frid. Liket.
Halo Ex. 1150.

Apfhor **A 136**

M. C. v. L

zu OO

von Schaffter

47
ay
Q. D. B. V.
DISSERTATIO THEOLOGICA

DE
TIMORE ET AMORE,
DEO DEBITO,

QVAM
MODERANTE
ADAMO RECHENBERGIO,
S. Theol. D. ejusdemque Profess. Primar. & h. t.
Ordinis sui Decano,

PATRONO ATQVE STUDIORVM SVORVM
PROMOTORE DEVENERANDO,
LIPSIÆ IN AUDITORIO THEOLOGICO

CAL. SEPT. AO. MDCCXVI.
PLACIDÆ Θεολογίας συζητήσεως SVBJICIT
A. & R.

JOHANNES BALTHASAR FAVST,
Argentoratensis.

LIPSIÆ,
LITTERIS SCHEDIANIS.

DISSERTATIO THEOLOGICA
DE
TIMORE ET AMORE
DEO DEBITO
MODERANTE
ADAMO RUCHENBERGIO
PATRONO ATQVE STUDII BOZEM
ALISTE THEOLOGICO
JOHANNES BAL THASAR FAVST
LITTEIS SCRIPTIS

Inclytæ & Liberæ

S. R. I. Reipublicæ, quæ Fran-
cofurti ad Moenum est,

DOMINIS

PRÆTORI, CONSVLIBVS,
SCABINIS, SCHOLARCHIS,
SYNDICIS & SENATORIBVS,

VIRIS

MAGNIFICA EXCELLENTIA;
GENEROSA ET NOBILISSIMA PROSAPIA,
DIGNITATE AMPLISSIMA,
CONSVLTISSIMA PRVDENTIA

ILLVSTRIBVS,

PATRONIS AC PROMOTORIBVS

SVIS

OMNI OBSERVANTIA PERPETIM DEVENERANDIS,

HASCE ACADEMICORVM STVDIORVM
SVORVM PRIMITIAS,
CVM VOTO OMNIS PROSPERITATIS ET
FELICITATIS PERPETVÆ,
HVMIILLIMI CVLTVS GRATIA,
DEDICAT

JOHANNES BALTHASAR FAVST.

AD
EXIMIVM
DN. RESPONDENTEM

DISSERTATIONIS HVJVS,

AMICA *περὸς Φάνουσις*

A

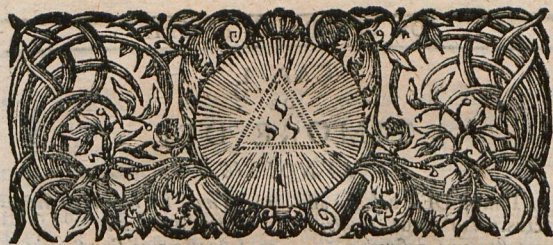
PRÆSIDE

ADDITA.

C*Um inter alias ab amicis ad disputandum TIBI
materias propositas, TIMOREM & AMO-
REM DEI elegisses, meumque super eo consilium
expeteres; non potui non id argumentum probare,
lubenterque, ut rogaveras, TIBI suppeditare, qua
ei elaborando mihi videbantur idonea. Quid enim
S. Theologia cultorem magis deceat, quam in omni Sana
doctrina studio, timorem & amorem DEI meditari?
Sane absque illo, quod Salomon docuit, vera sapi-
entia haberi nequit; imo timor DEI ipsa sapientia
est. Proinde recte atque ordine fecisti, quod ei
junxeris AMOREM DEI, quippe qui ab illo *ἐν πείθει*
divelli nequit. Hac de causa nullus ego dubito,
MI FAVSTE, quin, quos studiorum Patronos
colis,*

DE
TIMORE ET AMORE
DEO DEBITO.

PROEMIVM.

DUæ sunt præcipuæ cultus divini partes, quas DEus, Dominus ac Pater noster O. M. a nobis in verbo suo revelato deposcit, ut ipsi nostrum adprobemus obsequium; quæ TIMOR & AMOR appellantur. De utroque divina gratia adjutus agere nunc institui; quod ut in sanctissimi Numinis gloriam vergat, DEum in Christi nomine devote precamur.

A

CAP. I.

CAP. I.
DE
TIMORE DEI,

SYNOPSIS.

- §. 1. Timor DEI vel ut affe- 13. Timor hic legalis justifica-
ctus, vel ut virtus considerari tionem antecedit.
potest: ejus descriptio. 14. Subjecta ejus sunt securi pec-
2. Prima virgo timoris. catores, aut hypocritæ peniten-
3. Hic per se non est malus, quod tiam simulantes.
probat. 15. Timor ex metu pene con-
4. In S. scriptura, timor DEI citatus non simpliciter impro-
potissimum ut virtus describi- bandus est.
tur. 16. Hinc timor Domini mixtus,
5. Distinguitur in timorem fili- qui medicinalis adpellatur.
alem & servilem; quorum 17. Timor cautionis quid sit.
ille amorem DEI includit: 18. Timor reverentialis seu fi-
6. Item fidem & spem. hialis regentorum, soli DEO
7. Hinc S. Augustinus eum per debitus.
ἀρεσκείαν & θεοσεβείαν, seu 19. Timori huic cedere debet
cultum DEI religiosum expli- timor hominum, qui nocere
cat. volunt aut possunt.
8. Hic vixæ fidei consequens ef- 20. DEUS tamen non ex metu
fectus est, & ex cognitione pene solum timendus.
DEI & attributorum ejus 21. απροτι & animositas in
excitatur. timore Domini a DEO exo-
9. Exemplis e sacra historia illu- randa.
stratur. 22. Hac, in fide timor diaboli &
10. Est fructus verbi divini tam mundi vincendus.
legalis tam evangelici. 23. Præcepta timoris Domini a
11. Renatis DEum orantibus Mose & Salomone configura-
datur ta probe observanda:
12. Timor servilis qui irregenito- 24. In hæc, inter alios impro-
rum est & ex lege oritur; adeo- bos, perjuri maxime peccant.
que per se non est salutaris. 25. Timor panicus, quid sit?

§. I.

TIMOR & AMOR DEI, vel ut affectus animi, vel ut virtutes & propensiones animi habituales ad actus decentes considerari queunt: De his priori modo sumtis in philosophia, physica puta, & ethica doctrina agi potissimum solet. In iis quippe origo, indoles ac moderatio affectuum humanorum explicantur; quod scilicet TIMOR sit passio animi ex opinione *impendentis alicujus mali*, vel, ut *Suidas* brevius loqui amat, *φόβος ἐστὶ ἀποδοκίμα κακῆ, expectatio mali*; sive illud sit imaginarium, sive verum ac reale, quod in animo tristitiam parit; contra AMOR est affectus jucundus ex propensione animi in rem aut personam nobis convenientem, pulchram, utilem, amantisque animo gratam, quæ mentem hominis exhilarat, atque gaudium excitat.

§. II.

Origo prima TIMORIS est ex peccato & offensa DEI. Nam primi homines, cum lapsi essent, DEUM benignissimum Creatorem suum, quem toto corde constanter amare poterant atque debebant; eum post lapsum timere statim cœperunt, *Gen. III, 8. 9.* Senserunt enim dictante conscientia, iram & justitiam DEI ultricem tanti criminis a se adversus eum temere admitti. Ex quo innumere postea calamitates & mala in univrsam genus humanum provenere, quæ mortalibus timorem incutiunt.

§. III.

Hic tamen *timor* per se non est malus, etsi animo molestus. Nam ut *Clemens Alexandrinus Stromat. libr. II. f. 371.* ὁ ἐν τῇ νόμῳ φόβος, ἢ μόνον δίκαιος, ἀλλὰ καὶ ἀγαθὸς κακῶν ἀναστροφῶν, scribit; fit autem malus, si non simul adsit fides spes & amor in DEUM, benignissimum Patrem & Dominum, qui per Filium suum unigenitum reconciliatus fuit mortalibus: Unde alius timor regeneratorum, & alius irregeneratorum est. Quo respicit *Chrysostomus Homil. XV. ad populum Antiochenum Tom. VI f. 560.* dicens: Nisi bonus esset timor filii, patres pedagogos non preponerent, nec legislatores civitatibus ullos magistratus. Quid gehenna gravius! sed hujus metu nihil utili-

lius: gehenna namque timor, regni nobis efficit coronam: ubi timor est, invidia non est; ubi timor est, pecuniarum amor non vexat: ubi timor est, extinctus est furor, cupiditas improba correpta, omnis irrationabilis passio exterminata.

§. IV.

Quapropter observandum est, quod in sacris literis & Theologia Christiana TIMOR & AMOR, ut virtutes aut a-ctus considerentur; quando DEUS istos mortalibus in verbo suo requirit, ut *Deut. VI. 2. Timeas JEHOVAM Deum tuum &c. v. 13. JEHOVAM DEum tuum timebis, & illi servies, ac in nomine ejus jurabis. Filius honorabit patrem, & servus Dominum suum. Quodsi Pater ego, ubi est honor meus? &, si Dominus ego, ubi timor meus? Dixit JEHOVAH Zebaoth vobis, & sacerdotes spernentes nomen meum, Mal. I, 6. & sequente cap. II, 10.* In his & multis aliis locis scripturæ sacræ TIMOR *reverentialis & filialis*, qui ex cognitione & fide in DEUM (*אֱלֹהִים Gen. XVII, 1.*) oritur, intelligendus venit. Nempe ut DEI omnipræsentiam & majestatem revereamur, ac mala, quod sunt peccata fugiamus.

§. V.

Nam duplex Timoris genus jam olim *Clemens Alexandrinus Pædagog libr. I. 1. 9. f. 126. agnovit*; quorum unum cum pudore, alterum cum odio conjunctum dicitur. *Illud declarat exemplo bonorum civium, qui bonos suos principes timent & reverentur, ut eorum gratia constanter frui queant; hoc vero exemplo servorum, qui difficiles Dominos habent, eosque metu pœnæ extimescunt.* Utrumque Theologi nostri facta distinctione, in *timorem filialem* seu *reverentialem*, & *servilem* declararunt; qua recte percepta, multa Scripturæ loca, ubi de timore DEI agitur, facilius intelliguntur, aut conciliari possunt. Nam quando DEUS timorem sui a mortalibus jure suo postulat, imprimis filialem indigitat, quo morigeri filii parentes suos reverentur, atque simul amant. Quando vero perulantes & contumaces peccatores ad timorem suum, adjectis minis pœnarum excitat; timor ille ante horum conversionem est *servi.*

servilis; ea autem hunc insequente, per virtutem Evangelii fidem operantem, fit *filialis & reverentie*, quem Germani *Ehrfürcht* appellant. Renati quidem non abs omni timore immunes sunt; legali tamen & servili timore carent: quia benignum & misericordissimum Patrem in cœlis habent, quem amore post regenerationem filial amplectuntur. Inde metus horum gaudio quandoque miscetur; conter exemplum apud *Matth. XXVIII, 8.* & Davidis in Psalmis, qui licet sæpe metu hostium percussus; tamen in fide lætatus est, sperando certam ab hostium insidiis liberationem.

§. VI.

Hinc intelligi datur illud *S. Johannis I. epist. IV, 18.* *Timor non est in caritate*, scilicet legalis & servilis: nam, ut *Augustinus* in *Enchiridio*, c. II. cum Lucano loquitur: *licet sperare timentis*; & sæpe tam in sacris literis, quando *Timor DEI* a Mose & Prophetis inculcatur, religiosus DEI cultus in fide, spe & charitate consistens indigitatur: ut *Pf. XXXIV, 12.* *Ite, Filii, audite me, TIMOREM JEHOVÆ docebo vos*, h. e. verum DEI cultum aut religionem, *Psal. CXI, 10.* *Prov. I, 7.* *Job. XXVIII, ult.* *En, Timor Domini est sapientia, & recedere a malo, intelligentia*, *Pf. LXI & Ecclesiast. seu Coheleth XII, 13, 14.* (1. *Sam XII, 24.*) *Pf. II, 11. 12.* adde *Act. X, 7.* & *c. XXII, 12.* hinc *Simeon Luc. II, 25.* *ισωςθης* vocatur.

§. VII.

Hac de causa *S. Augustinus* in *Enchiridio ad Laurentium*, c. 2. *Timorem DEI* cum Græcis per *δωσιθεων* & *δωσιθεων* explicat, eoque fidem, spem & charitatem summam complectitur: quas virtutes Augustinus sequentibus capitibus uberius explanat atque declarat. Unde & *B. Lutherus* noster Augustini alioqui magnus estimator, *Tom. III. Witteb. fol. 287.* bene scribit. *Gott fürchten* im Hebräischen heisset eigentlich das / so wir Deutschen heissen *Gott dienen*, und *Gottesfürcht*, *Gottes-Dienst*. Nun kan man sichtbarlich und leiblich *Gott* nicht dienen auf Erden, denn man siehet *Ihn* nicht, sondern geistlich, wenn man sein Wort ehret, lehret bekennet und darthut, etc.

§. VIII.

Causa ergo hujus Timoris non est naturalis quædam animi timiditas, qua quis malum aut periculum aliquod sibi imminens exhorrescit; sed est effectus fidei in homine renato & illuminato per verbum DEI accensæ, quo eminentissimam DEI Majestatem, dominium & imperium, quod in omnes creaturas, maxime rationales habet, atque pro Justitia & sapientia sua exercet; quando & ubi illi visum est. Timor itaque talis est reverentia coram Numine summo præsentem, omniscio, omnipotentem, justo & sapientissimo, conscientia teste ac iudice. Quapropter vere timentes & colentes DEum, oportet non solum DEI existentiam ac providentiam credere; sed etiam ejus majestatem *Jer. X, 22. X, 6, 7. Job. XXXVII. & imprimis ejus justitiam scelerum ultricem revereri, Matth. X, 28. Luc. XII, 4, 5. Gen. XVII, 1. Ps. VII, 11, 12. LXVI, 3. CXXXIXI, Cobeletb XII, 13. Malach. I, 6.* Qui Timor tamen penes renatos cum amore DEI conjunctus est, & velut temperatus. Nam DEUS etiam his, si in fide invocatur, gratiam suam & misericordiam promisit. Sed nuda horum divinorum attributorum cognitio sterilis seu speculativa, non sufficit; verum viva & efficax e divinis literis haurienda requiritur, quam Hieropsaltes passim prædicat.

§. IX.

Exempla ita DEum timentium præbent Patriarchæ, *Abrahamus, Gen. XXII, 12. Isaacus, Jacobus Gen. XXVIII. Josephus c. XXXIX, 12. & XLII, 18. Moses, Josua, Hanna, Luc. II. 37. Obadias, 1. Reg. XVIII, 3, 11. Hanania, Nebem. VII, 12. Obstetrices in Aegypto, Exod. I, 17. Maritus viduæ illius, cujus mentio fit 2. Reg. IV, 1. David, 2. Sam. VI, 9. 2. Paral. XIV, 9. Hiskias, 2. Reg. XVIII, 4. seqq. Josias, 2. Reg. XXIII, 3. Josaphat, 2. Paral. XVII, 6. Ananias, cujus mentionem injicit Lucas Act. XXII, 12.*

§. X.

Timor itaque filialis ac reverentiæ est fructus verbi divini, tum legalis, tum evangelici. Nam quando lex justitiam Dei ultricem prædicavit, & peccatores ad penitentiam excitavit; Timor inde ortus quidem terret; audito autem & percepto Evan-

metu culpæ ac pœnæ tantum concitatus fuit; non est vera virtus, sed servilis horror. uti enim illi herum suum timent, & ex metu pœnæ tantum mandatis ejusdem obtemperant, sed sine amore & interna animi lubentia; ita & plurimi mortales Deum ob imminentem pœnam peccati reformidant, cum ante regenerationem & justificationem spiritum timoris tantum habeant, *Zach. XII, 10. Rom. VIII, 15, de hoc S. Augustinus Homil. XIV. in Psalm. CXVIII. dicit: Timor iste, quo non amatur justitia, sed timetur pœna, servilis est; quia carnalis est, & ideo non crucifigit carnem. Vivit enim peccandi voluntas, quæ tunc apparet in opere, quando speratur impunitas: Mallet enim licere & dolet non licere, quod lex vetat, quia non spiritaliter delectatur ejus bono, sed carnaliter malum metuit, quod minatur.*

§. XIII.

Timor itaque servilis justificationem præcedit, quia antequam peccata in justificatione remittantur, vera eorundem ex lege agnitio ac verus de illis dolor requiritur: DEus prius mortificat, antequam vivificat, pios in inferum deducit, antequam reducat, nec infundit oleum misericordiæ; nisi in vas contritum: Postea accedit fides, quæ terrores illos superat, & in Christo mediatore remissionem peccatorum quærit. Longe ergo alio modo timor servilis ad justificationem se habet, quam fides: ille enim est velut *προκατασκευη* & antecedens quoddam justificationis; hæc vero ejusdem causa instrumentalis. Timor filialis & justificationis consequens est veræ fidei fructus; neque enim locum habet timor filialis in corde hominis, nisi per fidem prius sit DEi filius. Ex quo adparet, aliter ad justificationem concurrere fidem, quam timorem filialem. v. *Gerhard. loc. de justif. n. 168.*

§. XIV.

Subiecta hinc Timoris servilis sunt securi peccatores in diem viventés, vel carnali fiducia in DEi misericordiam, vere timentibus ac credentibus promissam confisi, disserunt pœnitentiam, persuadentes sibi, semper DEi gratiam fore paratam; etiam quando in agone mortis tantum
incla-

inclament: *DEUS miserere mei.* At vero DEUS quidem omnibus vere timentibus se & credentibus gratiam suam dare promisit; securis tamen peccatoribus præfracte subinde eam repellentibus iram suam & desertionem jam in hoc seculo exereendam denunciavit, *Proverb. I, 24. 25. seqq.* (*conf. B. Geieri committ. in h. l.*) ita Regem Israelis Saulem, ex metu legali ad ipsum clamantem, amplius noluit audire, *1. Sam. XXVIII, 6, 15.* Nusquam enim DEUS in S. Scriptura præfractis & pervicacibus peccatoribus tempus gratiæ, quod est, *δευδόν*, negligentibus, subinde gratiam revocatricem & applicatricem usque ad ultimum vitæ halitum paratam esse promisit. Ideo B. Dannhauerus noster in *Hodosoph. Phenom. IX. p. 879.* notanter scribit: *Gratia (singularis) non omnibus contingit, quod in apostatis valet, non æque in nondum illuminatis* (ait D. Hülfemannus in *Breviar. c. XIV. p. 55.*) *omnibus enim nondum illuminatis (Luc. I, 79. 1. Tim. II, 4. 2. Petr. III, 9.) promisit reiterationem luminis petulanter extincti (Ebr. III, 14. 17. IV, 1. & 3. Matth. XXV, 9. & 2. Joh. XII, 35. Jer. III, 1.) quoad tempus gratiæ habet Dominus εν αυτων δευδόν, habet suum hodie.* Sicut olim in Judaico populo ^{gratum.} *circumscriptum illud fuit annis post Christi mortem quadraginta, aut circiter; IN HOMINIBUS SINGULIS SUUM HABET AMBITUM NOBIS IGNOTUM, NOTUM DIVINÆ PROVIDENTIÆ, QUI PLERUMQUE AD MORTEM USQUE PROTENDITUR; NISI OB GRAVEM CONTUMACIAM PRIUS ETIAM præcidatur; ideo moneatur (Hebr. III, 7. seqq.) non obdurare cor nostrum, dum apparet τὸ σήμερον.*

§. XV.

Præterea etiam observandum est, quod timor ex metu pœnæ concitatus, non absque limitatione & distinctione subsectorum improbandus sit. DEUS enim hunc per Moſen & Prophetas subinde requirit, *Jes. VIII, 12. 13. Colol. XII, 13. 14.* imo Christus ipse, *Matth. X, 28.* *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Sed potius timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in Gehenna.* Id

B

vero

vero in metu legali, qui servilis dicitur, desideratur; quod irrogenitus ante conversionem clandestino odio saepe erga eum flagret, ejusque timor minime sit sincerus aut filialis. Idcirco hortationes ad DEUM timendum in Scriptura extantes, non solum timorem justitiæ & iræ divinæ incutiunt; sed ut timor ille sit ulterioris operationis: nempe ut corda hominum excitentur & compellantur ad contritionem, indeque ad amorem per Christum mortalibus promeritum & in Evangelio oblatum quærere simul annitantur. Quod accidit, fide per Evangelium accensa, quæ carnales animi impetus & falsas imaginationes expellit, timoremque lenit atque sanctificat, ut DEO placeat.

§. XVI.

Hinc *Timor Domini* ex legali & Evangelica doctrina excitatus & velut mixtus est regentorum ac fidelium, qui a *Dannhauero*, *Colleg. Decalog. p. 200.* appellatur *Medicinalis*. Quemadmodum enim DEUS est Numen harmonicum, sic justus & misericors est; ita pietas ex timore & fiducia temperatur, *Pf. II, 11. Matth. X, 28.* Hujusmodi *mixtus timor* (scribit *Dannhauerus*) *apparet in servo DEI creato scilicet redempto, consecrato, peccatore quidem, gratiæ tamen proco, Psalm. CXLI, 2. Matth. XVIII, 29.* reverente Numen terribile quidem, sed placabile & *ἰσχυρότερον, ad nutus faciei serene annuentis re-nuentisque obsequioso.* Confer *Dannb. Lacl. Catechet. Part. I. p. 181. & Part. IV. p. 101. seqq.* Atque hinc timor judicii extremi fidelibus non est perimescendus; quia ipsius Christi voce animantur; ut capita sua extollant, diemque judicii cupide expectent, *Luc. XXI, 26.*

§. XVII.

Unde aliqui *timorem cautionis* statuunt, qua renatus DEI filius metuit DEI offensam, cavetque peccata, quibus patris ab eo separaretur & puniretur, *Prov. VIII, 12. 13. C. XIV, 16.* Hoc timore metuitur amissio salutis spiritualis, non tantum ut est privatio boni, & poena; sed etiam & quidem imprimis, ut in se continet separationem a DEO ceu amico, imo animæ sponso benignoque patre; qui timor *§. Bernbar. do* dici.

dicitur *amicalis, castus, filialis, ingenuus*. Vitiosus vero timor est *dissidentia*, quando quis diffidit de poenitentiae suae sufficientia, aut fidei veritate; ut accidit quandoque fidelibus in tentatione constitutis. Heic DEus orandus est, ut fidem imbecillem corroboret & Spiritum lætum det, *Pf. LI. 12*. Timor enim talis non tollit spem & fiduciam in Christi merito positam. Confer *1. Cor. II, 3. 2. Cor. VII, 1. & II, Ephes. VI, 5*.

§. XVIII.

Timor igitur sanctus & reverentialis soli DEO debetur; nam etſi Magistratus & Imperantes etiam timere jubemur, id tamen non terminative accipiendum, sed propter conscientiam soli DEO devotam exposcitur. *Rom. XIII, 4. 5*. DEVS enim ut super omnia diligendus, ita & super omnia timendus est; ac adeo qui DEum ex toto corde timet, non alia terribilia in mundo carni horrenda, pari modo reformidare debet. Licet enim Diabolus, tyranni, persecutores, mors & alia mala arenatis etiam metuantur: Timor tamen hic ob fiduciam in DEum accedentem fidelium animabus nocere haud potest. Ita enim Christus nos diserte edocet, *Matth. X, 17. seqq.* usque *ad v. 27.* quod cum Apostoli & martyres firma & heroica fide instructi, exemplis suis confirmarunt. Impiorum vero Timor fiducia in DEVM expers, tantum servilis est, quem Autor Libri *Sapient. XVII, 10. 11. 12.* describit. *Quod quis adeo timidus sit, malitia sua propria facit, que ipsum convincit & condemnat. Et conscientia timidi semper pestifera ominatur. Nam timor inde oritur, cum quis non audeat sese excusare, & auxilii inscius est.* E contrario renatus, qui DEum super omnia confidenter timet, metum hostium & inimicorum, bona fide in DEum nixus excutit, ut cum Davide dicere queat, *Pfalm. III, 7.* *Non timebo tibi a myriadibus populi, que circum circa se posuerunt contra me.* Hujus timoris fructus pateſcet, quando Christus adparuerit ad judicium, *filialem fiduciam habentes non confundentur ab eo in adventu ejus, 1. Job. II, 28.* Pari animositate Paulus *Rom. VIII, 31.* scribit: *Si DEVS pro nobis, quis contra nos?* Improbi autem tum desperabundi exhorrescent, quod *libr. Sapient. c. V, 1. & cap. XVII.* non sine horrore legitur.

§. XIX.

Fideles proinde DEO confisi, in causis justis & piis tendendis, quas recte & prudenter expenderunt animo, potentum iras ac minas non habent, cur extimescant, causamque justam in eorum gratiam deferant. Hoc faciunt hypocritæ & apostatæ, ne forte hominum gratia excidant, Talis *Timor* alias dicitur *mundanus* aut *humanus*, qui malus & vitiosus est; ut si quis, ne homines offendat eorumque gratiam perdat, aut aliud temporale damnum sibi accersat; posthabito timore DEI, hominibus magis placere vult, quam DEO. Quod vitium non in aulis tantum, sed in judiciis admodum frequens est. Quod *Salomo Ecclesi. c. III. 16.* jam suo tempore observavit: *Vidi amplius quoque sub sole, locus judicii est, ubi impietas, & locus justitiae, ubi iniquitas.* At qui hoc faciunt, non possunt servi DEI fideles esse, *Galat. 1. 10.*

Ex haecenus dictis facile ad questionem responderi potest: An *DEVM recte colant, qui ipsum metu poenae tantum colunt ac timent?* Respondet *Ludov. Duntre in Decis. cas. Conscient. 1)* solius poenae metu, qui colit *DEVM*, vere pius non est; hoc enim est proprium Diaboli, *Matth. VIII. 29. Marc. V. 7. Jac. II. 19.* & impiorum, *Exod. VIII. 15.* 2) interim ob metum poenarum *DEVS* etiam timendus est; ideo enim punit alios, ut ipsorum periculo sapere discamus, *1. Cor. X. 6. seqq.* Et Christus vult, timeri *DEVM* ideo, quia corpus & animam præcipitare potest in gehennam, *Matth. X.* Verum non est præcipua causa timoris; nam servilis est, timere *DEVM* saltem propter poenam, non propter offensam. Impii hoc faciunt, qui in peccatis præfracti pergerent, si nullas se poenas incurrere scirent; sicut Pharaon poenae metu promittebat dimissionem populi; sed cessante poena, obduravit animum. 3) Magistratus DEI minister metuendus est propter poenam, *Rom. XIII.* ut §. antecedente jam diximus.

§. XXI.

Sed hanc animositatem & *rabiositatem* in timore DEI necessariam, cum ex carnali impetu vel audacia habere nequeamus,

amus. opus semper est orare, ut DEVS eam cordibus nostris indat per Spiritum fortitudinis, ut timentibus se promisit, *Ierem. XXXII, 39. 40. Dabo iis cor novum, & viam unam ad timendum me omnibus diebus, in bonum ipsis & filiis ipsorum post ipsos. Feriamque ipsis fedus seculi, quod non averfurus me sim post eos, ut benefaciam iis; timorem autem meum dabo in cor eorum, ut non recedant a me.*

§. XXII.

Ergo fidelibus incumbit, ut expellere vanos timores mundi, Diaboli & ejus satellitum allaborent, induendo armaturam spirituales, ab ipso Apostolo descriptam, *Ephes. VI, 11. 12. seqq.* ut habeamus fiduciam, & non confundamur coram eo in ipsius adventu, *1. Joh. II, 28.* Quæ tamen in parte maxime requiritur fuga securitatis, quæ homines carnales fascinat, ut in exitum inopinato ruant, *1. Thess. V, 3.* & pereant. Hanc vero ut expellamus orando, quatuor, quæ vocantur, *novissima*, scilicet mortem, judicium extremum, cælum & infernum semper cogitemus, animoque serio expendamus, ut in tempore per pœnitentiam, DEum nobis reddamus propitium. Huc respexit Apostolus, cum Philippenses renatos commonet, ut eam metu & tremore suam salutem operentur. Quæ verba Apostolus non fidei certitudinæ, quæ in renatis est, opponit; sed securitati carnali, in quam etiam renati, nisi vigilent, incidere possunt, *1. Cor. X, 12.* Nempe est timor DEI (ut *S. Maximus Cent. I. de charitate cap. XXXI.* scribit. qui cum ipsa charitate conjunctus est, *(συνεχόμενος)* reverentiam quandam, semper animæ ingenerans *(ἐκτρέφει)* ne propter charitatis libertatem, in contemptum DEI erumpat. *S. Maximus* hinc tres classes timentium DEI facit; scilicet incipientium, proficientium & perfectorum, quos *rom. I. opp. fol. 526.* describit.

§. XXIII.

Interim observari semper dignissima sunt verba Moïsi, quæ *Deuteron. X, 12. 13.* Israelitis iterato inculcat: *Fam vero, o Israël, quid Jehova DEus tuus postulat a te? nisi ut timeas Jehovam, DEum tuum, ad ambulandum in omnibus viis ipsius, & ad diligendum ipsum, & ad ferriendum JEHOVÆ, DEO*

tuo, ex toto corde, & ex tota anima tua, ut custodias præcepta JEHOVÆ, & statuta ejus, que præcipio tibi hodie, ut bene tibi sit. Quibus subjungimus Salomonis monitum, quod post contemplationem vanitatis mundi, quæ sub sole est, in gratiam juventutis addit c. XI, 9. 10. & quo finit librum *Cobeleth. c. XII, 13. Summam verbi omnis audiamus: DEVM time & PRÆCEPTA ejus CUSTODI: hoc namque omnis hominis est. Nam* (pergit vers. 14.) *omne opus DEVS producet in judicium, præter omne occultum, sive bonum, sive malum sit. conf. Ps. XXXIII, 8. & XXXIV, 10.*

Securi ergo, qui sine timore DEI in diem vivunt, Christianorum nomine plane indigni sunt; ut ex. gr. perjuri, qui dum pejerant, omnem reverentiam divini Numinis ejurant, nec omniscientiam, nec justitiam, nec omnipotentiam Dei se revereri aperte testantur. Si enim hæc crederent, metu Numinis omniscii, justii & omnipotentis, cujus vindictam, in perjurio in se deposcunt, eludere non audent. Quod sane maximum est scelus, gentilibus etiam abominandum, quod omnem religionem Numinis tollat. Ideo DEUS perjuros nunquam impune dimittit, *Numer. XXX, 2. & 11. Matth. V, 33. Observemus ergo Salomonis præcepta: Ne emuletur cor tuum cum peccatoribus; sed in timore DEI esto omni die, Proverb. XX, 3. 17.*

§. XXV.

Est præterea *timor*, qui *terror panicus* vocatur, quem gentiles a suo Pane immissum putabant. Orpheus in hymno *πανικόν δίττον* vocavit. Christiani terrorem coelitus immissum ad frangendos hominum furores appellant. G. Voetius terrorem *miraculosum* dicit, quem a *prodigioso* distinguit, v. ejus *dispp. select. part. 2. p. 938. seqq.* Exempla in S. Scriptura hinc inde occurrunt, quæ *Dambhauerus Theolog. Conscient. tom. 1. part. 2. Sect. 2. artic. 6. & Sect. 3. art. 2.* recenset. Hic *terror DEI* appellatur; quia a DEO incutitur, quo ex inopinata causa animus externatur; cum *vel* objecto *periculo vero* ac præsentis, vel mox instanti, sed quasi *άφο μηχανής*, extra ordinem sub-

it. Exod. c. XXIII, 27. Deut. II, 25. c. XXVIII. Jos. II, 9. Pf. LXXXVI. vel non vero. Phantasia seu imaginatione se ipsam deludente, Levit. c. XXVI, 21. Job. c. XV, 21. 2. Reg. VII, 4. Sed abrumpimus hanc telam de timore DEI & ad contemplationem amoris progredimur.

CAP. II.

DE

AMORE DEI.

SYNOPSIS.

1. Præceptum de amore DEI, 9. Origo hujus amoris est ipse Deus - Caritas.
2. Amoris divini objectum est DEUS JEHOVA.
3. Causa, cur Moses ei addit, DEUS tuus.
4. Nomen Elohim SS. Trinitatem includit.
5. Natura & indoles amoris divini exponitur.
6. Causæ impellentes & excitantes ad amorem DEI, qui summum & eminentissimum bonum est.
7. Bonitatem, sapientiam, ac omnipotentiam DEI restantur universi orbis creatio & miranda conservatio & gubernatio, regno nature contemplanda.
8. In primis autem bona & beneficia DEI spiritalia ac celestia, fideles ad DEUM super omnia diligendum excitare debent.
10. Bona gratiæ hujus ad amorem allicientia recensentur.
11. Hinc cognitio DEI munificentissimi ex S. Scriptura, necessaria est.
12. Ad quam mentis humane illuminatio requiritur.
13. Qualitas hujus dilectionis, a Mose & Christo ex præcepto amoris descripta explicatur.
14. Actus illius non tantum externi, sed interni præcipui est, de provenientes requiruntur.
15. Objectio contra hanc, ut videtur rigorosam legem amoris, resolvitur.
16. Observanda est distinctio inter id servare legem amoris divini evangelice; & id servare illam legaliter juxta rigorem Mosaicum, quod dilucidatur.

17. Pon.

17. Pontificioꝝ error hac in parte manifestus e concilio Tridentino proponitur.
18. Refutatur ex divinis literis, & declaratur, quomodo ista lex servatu si possibilis, & quomodo impossibilis.
19. Renati, qui legem hanc per gratiam evangelicam servare possunt, distinguntur.
20. Gradus hujus gratiæ & san-ctimonie declarantur.
21. Qui hac in parte inter renatos, perfecti vocantur.
22. Perfectio hæc distinguitur & limitatur.
23. Scrupulus, qui de perfectio-
ne Christianoꝝ debita ex
Matth. c. V, 48. movetur, ex-
plicatur & resolvitur.
24. Inde amorem divinum in
renatis non esse simpliciter
perfectum, declaratur.
25. Distinctio hinc amoris in pu-
rum & impurum olim nata;
super ejus vero definitione &
explicatione inter magnos in
Gallia Theologos - episcopos
controversa agitata. Voces,
purus & impurus, ambigue
significationis sunt.
26. In hac controversia puritas
moralis denotatur, explicatur
& applicatur.
27. In Scriptura S. renati & san-
cti comparative dicuntur puri.
28. Que puritas tamen non est
perfecti gradus.
29. Gradus amoris divini S.
Bernhardus quatuor constitu-
it; sed quartum, qui perfectus
est, in hac vita sanctos etiam
non assequi posse, recte sta-
tuit.
30. Sed archi-episcopus Camera-
censis, Franciscus de Salignac
Fenelon, quinque genera vel
gradus divini amoris statuit,
qui recensentur.
31. B. Lichtscheidius, & lau-
datus noster Buddeus anim-
advertent, Salignacum
in sublimi contemplatione a-
moris lapsum esse.
32. Quod probatur, & amplius
demonstratum fuit ab Andr.
Frid. Königsmanno.
33. De amore DEI non satis
puro.
34. Regenti autem amori puro
studere tenentur.
35. Purus amor DEI respectum
ad felicitatem eternam inclu-
dit.
36. Quod exemplo Davidis et-
iam probatur.
37. Danni definitio amoris divi-
ni nobis probatur.
38. Characteres hinc amoris di-
vini sinceri ac puri recensentur;
Primus illorum describitur.

39. Secundus.	48. Opposita amoris divini recensentur & describuntur.
40. Tertius.	
41. Quartus.	
42. Quintus.	49. Inter hæc sædum crimen inordinata philautia :
43. Sextus.	
44. Septimus.	50. Non minus hypocrisis :
45. Octavus.	51. Nec non superstitio.
46. Nonus.	52. Utilitas amoris divini.
47. Decimus.	53. Conclusio cum voto.

§. I.

Viso jam & considerato TIMORE DEI, conveniens est nostro instituto, ut AMOREM DEI, illi quippe annexum semper contemplemur. Hujus fundamentum est præceptum DEI, quod *Deut. VI, 4. 5.* Moses intimavit: *Diliges JEHOVAM DEum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima, & ex omnibus viribus tuis.* Quod præceptum totidem pene verbis apud Evangelistas repetitur, *Matth. XXII, 37. 38. Marc. XII, 33. Luc. X, 27. 28.*

§. II.

Quo in partes ejus distincte prius exponendæ veniunt, quam progrediamur ad porismaticam ejus tractationem. Illarum autem prima est OBJECTUM DILIGENDUM, quod est יהוה אלהינו Dominus DEus tuus. Hoc, nomine DEI proprio atque essentiali יהוה exprimitur, quod per latinam *ὁμοιωσιον* Essentiatorem non male aliqui interpretantur: quia a verbo היה *sui*, descendit, quo innuitur essentia DEI independentens, æterna, summa, perfectissima, & immutabilis, a quo omnes creaturæ essentiam suam habent, vivunt & moventur, *Aff. XVII, 24-28.* Ac adeo *Ens entium* philosophice dicitur. Hinc Mose ex DEO quærenti, *quod nomen ejus esset?* respondit, יהוה אלהינו *ero, qui ero*, quod Johannes *Apoc. I, 8.* exprimit, *ὁ εἶναι, ὁ εἶναι, ὁ εἶναι, ὁ εἶναι.* Nomen scil. illud proprium, præteriti, præsentis & futuri temporis index est. Et
 C quia

quia JEHOVA Spiritus infinitus *Job. IV, 24.* est incomprehensibilis, captumque humanum, qui finitus est, longe exsuperans. De quo passim Philologi & Theologi plura tradiderunt.

§. III.

Notanter autem ei jungitur אלהים *Deus tuus*, respectu scilicet habito ad populum Israeliticum, quem DEUS in peculi-um suum præ ceteris in mundo gentibus elegerat, eumque sibi tot sanctis legibus, beneficiis & miraculis obstrinxerat, promissione addita, ex eo, impleto tempore MESSIAM, mundi Salvatorem, proditurum esse. Confer sis *B. Gerhardi Exeg. L. II. de DEO & Attributis Divinis sb. 13. & Buxtorf, Lexic. Talmud. fol. 94. seqq.*

§. IV.

Quia vero nomen JEHOVAH ELOHIM, DEO Triuni, Patri, Filio & Spiritui S. competit, *Jes. VI, 3. XLVIII, 16. LXI, 1. coll. Job. XII, 41. Act. XXVIII, 25.* haud obscure inde colligitur; tribus Divinis personis in una divina essentia AMOREM heic præceptum deberi. Quapropter etiam in N. T. Christus omnes, qui in numerum civium regni sui seu fidelium cooptari volunt, diserte mandavit, in *Nomine PATRIS, FILII & SPIRITUS S.* baptizandos; ac adeo hoc Sacramento baptismi cultui divino, qui præcipue in *Timore & Amore* ejus consistit, initiari debere. Quæ formula absurda esset, si tria tantum nomina, & non distinctæ personæ in una essentia forent. Quæ Sabelliani, Eunomiani, Photiniani & Sociniani, famosi hæretici, heic febriculosa opponunt ratiocinia, alibi jam sæpius confutata fuisse, notum est. DEUS itaque Triunus, solus summi boni nomine dignissimus, tum ob summam essentia suæ perfectionem, quæ per attributa sua exprimitur; tum quod ob innumera bona & beneficia in nos contulit & collaturus est; imprimis vero, quod Filium suum unigenitum pro genere humano in mortem tradiderit, *Job. III, 16. Rom. VIII, 32.*

§. V.

S. V.

Exposito igitur OBJECTO AMORIS DIVINI, alteram huius præcepti partem, quæ est DE INDOLE AMORIS DIVINI, quem sibi DEUS deposcit, explanabimus. Hæc voce *ἠγάπη* exprimitur, *amavit*; amore propendit in aliquam rem aut personam excellentem, quam quis vehementer desiderat, atque cum ea uniri, aut possidere cupit. Unde *ἠγάπη* desiderium Græce redditur *ἀγαπή*, quod ab *ἀγα* valde, & *πάσσειν*, acquiescere, derivatur. Quæ enim quis amat, iis si potitur, acquiescit. Est enim amor *affectus unionis*; adeoque hac voce desiderium rei amatae simul denotatur. confer. *Matth. VI, 24. XXII, 37. 1. Job. II, 15. Marc. X, 21.* Apud Ciceronem plus est *amare*, quam *diligere*. Aliis autem efficacior videtur vox *diligere*; quia hæc includit & iudicium eligentis, & actionem sejungentis electam rem vel personam amabilem ab aliis rebus non ita gratis. Hoc enim, teste Scaligero, valet vocula *dis*, quia non sine iudicio probaverunt Amorem veteres sapientes; idcirco electionem antecedere voluerunt. Enimvero hanc etymologicam observationem relinquimus grammaticis aut criticis, vocabulis interim *amor, dilectio, & charitas*, in hac tractatione, cum ecclesiasticis scriptoribus promiscue usuri.

S. VI.

DEUS autem omnium confessione mortalium est summum bonum; a quo omnia hominis bona in hac & futura vita unice dependent, *Matth. XIX, 17.* itaque intimo amore & desiderio est dignissimus. Præsertim cum plurimæ etiam rationes suppetant, quæ homines commovere & allicere ad amorem ejus debent: ipse enim prius nos amavit, *1. Job. IV, 29.* & quidem ante mundi fundamenta jacta, *Ephes. I, 4. 5.* & hunc in credentes continuavit & continuabit in æternum. Ideo Filium suum unigenitum pro nobis in mortem tradidit, *Job. III, 16. Jerem. XXXI, 3.* Bona & beneficia inenarrabilia sunt, quæ in homines contulit, & subinde confert, quæ nos ad amorem stimulare & excitare debent. Mundum aspectabilem infinitis bonis repletum in hominis bonum & usum condidit, cælum & terra & omnia, quæ in eis sunt: ecce! undique

que mihi dicunt, UT TE AMEM, nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles, scribit *Augustinus l. X Confess. c. 6. Confer B. Arndii de vero Christian. l. i. c. 28.*

§. VII.

L. C. Lactantius mundum contemplans libr. de ira. c. 13. Bona in regno naturæ, cum *anteced. cap. de timore DEI* egisset, eleganter describit ac velut in compendio recenset, quæ hominem ad amorem DEI excitare debent: *Rursus ait, nobis ad superiora redeundum est, ut quia docuimus a DEO factum esse mundum, doceamus, quare sit effectus. Si consideret aliquis universam mundi administrationem, intelliget profecto, quam vera sit sententia Stoicorum, qui ajunt, nostra causa mundum esse constructum. Omnia enim, quibus constat, quæque generat ex se mundus ad utilitatem solius hominis accommodata sunt. Homo utitur igni ad usum calefaciendi, & luminis, & coquendorum ciborum, ferrique fabricandi: utitur fontibus ad potum & ad lavacra, fluminibus ad agros irrigandos, terminandasque regiones: utitur terra ad percipiendam frugum varietatem, collibus ad conferenda vinea, montibus ad usum arborum atque lignorum, planis ad segetem: utitur mari non solum ad commercia, & copias ex longinquis regionibus ferendas; verum etiam ad ubertatem omnis generis piscium. Quodsi his elementis utitur, quibus est proximus; non est dubium, quin & cælo, quoniam & celestium rerum officia ad utilitatem terræ, ex qua vivimus, temperata sunt. Sol irrequietis cursibus & spatii inequalibus orbis annos conficit; aut etiam diem promit ad laborem, aut occidens noctem superinducit ad requiem; & cum abcessu longius ad meridiem, tum accessu propius ad Septentrionem, hyemis & æstatis vicissitudines facit, ut & hybernis humoribus ac pruinis in ubertatem terra pinguescat, & æstivis caloribus vel herbide fruges maturitate durentur, vel quæ sunt in humidis incocta & fervescita, mitescant. Luna quoque nocturni temporis gubernatrix, & amissi ac recepti luminis vicibus mensura spacia moderatur; & cæcas tenebris horrentibus noctes fulgore suæ claritatis illustrat, ut æstiva itinera & expeditiones & opera sine labore ac molestia confici possint. Siquidem*

Noctē

Nocte leves melius stipulæ, nocte arida prata
Tondentur.

Astra cætera vel ortu, vel occasu suo certis stationibus opportunitates temporum subministrant. Sed & navigiis, quo minus errabundo cursu per immensam vagentur regimen præbent, cum ea rite gubernator observans ad portum destinati litoris provehantur. Ventorum spiritu attrahuntur nubes, ut sata in nubibus irrigentur, ut vires fatibus, arbusta pomis exuberent. Et hæc per orbem vicibus exhibentur, ne desit aliquando, quo vita hominum sustineatur. At enim cæteras animantes eadem terra nutrit, & ejusdem fatu etiam multa pascuntur in usum hominum, &c. Quæ omnia bona homines ad amandum datorem excitare valent. Conf. Basil. M. Orat. in Martyrem Julian. Tom. I. fol. 338. & Job. cap. XXXVII. sqq.

§. VIII.

At vero multo majora bona sunt, quæ in divinis litteris DEUS ipsum amantibus dare promisit, & quotidie largitur; & post mortem constanter credentibus in Christum daturus est, *Es. LXIV, 3, 1. Cor. II, 9.* Is quidem, qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quemodo non etiam cum eo omnia nobis donabit, *Rom. VIII, 32.* o ineffabile donum! sed unde amoris donum hoc in nobis?

§. IX.

Origo hujus Amoris aut Dilectionis ipse DEUS, qui charitas est, ac in verbo suo eandem non solum subinde inculcavit; sed & eam cum fide ex gratia fidelibus dare vult; ideo per verbum suum horum animos excitat, atque ad se trahit, *Rom. V, 5.* quo odium erga ipsum per lapsum homini connatum, *Rom. VIII, 7.* extinguatur, succedatque amor dulcissimus animi affectus, *Pf. XIX, 9. & 11.* Noranda hinc dicta amorisita Apostolorum: Charitas ex DEO est. & unusquisque amans ex DEO natus est, & novit DEum, *1. Job. IV, 7.* & qui DEum amat, jam ab eo agnitus est, *1. Cor. VIII, 3.* Quæ dilectio non in nudo actu, aut in affectu transitorio, sed in habituali propensione ad DEum consistit. Itaque noxius valde error vulgi est, quando autumant, se DEum amare, non ta-

men de eo amando cogitant, & unum vel alterum amoris actum externum quandoque exercent, scilicet tumultuarie orando; templum frequentando, aut sine devotione cantando. DEUS vero per omnem vitam amari vult, *Deut. XI, 1. & c. XIX, 9.* Sane si fidelis per amorem cum DEO uniri eoque frui cupit, cum Davide in eo unice delectationem suam quaerat, necesse est, *Pf. XVIII, 2. 3. XXXIV, 9. LXXIII, 25. 26.* Confer *S. Maximi capita Theolog. tom. 1. opp. f. 651.*

§. X.

Sed verus Christianus seu reginitus & mente divinitus illustrata gaudens, qui bona & beneficia DEI tum spiritualia tum caelestia ex verbo ejus cognovit fideque expendit; majorem multo beneficiorum & bonorum numerum, quae ad amorem DEI excitant, offendit; quam qui in nuda contemplatione hujus universi omnibus naturali ratione utentibus obvius est. Consideremus tantum DEI bonitatem & misericordiam in Christo omnibus mortalibus demonstratam; ut per fidem in ipsum, aeternum salvi fieri queant. Quae sane gratia est immensa. Reputemus animo Spiritualia DEI beneficia, redemptionis, illuminationis, regenerationis, justificationis, sanctificationis aliaque dona gratiae immensa in Scriptura manifestata, quae Paulus in omnibus suis epistolis praedicat. Sane haec Christianum non possunt non commovere ad ardentissimum DEI amorem, ut desideret cum DEO uniri eoque frui, *Pf. XLII, 2. 3. LXIII, 1. seqq. LXXXIV, 2. 3. Es. XXVI, 8. 9.* conf. *Bernbard. tractat. de diligendo DEO, fol. 943. sq. opp. edit. Antwerp.*

§. XI.

Quapropter necessum est, ut amans DEUM ipsum ex verbo suo revelatum recte ante agnoscat, inq; Christum credat, *Joh. XVII, 3. c. XIV, 6. 7. seqq. Augustinus L. III. de Doctrin. Christian. c. X.* scribit: *Charitatem voco motum animi ad DEO fruendum, DEO propter ipsum & per se, proxime vero propter DEUM.* Hoc sane absque intimiore cognitione & fide in DEUM fieri nequit. Ideo *S. Johannes 1. cap. IV, 7.* scribit: *Charitas ex Deo est, & unusquisque amans ex DEO natus est, & novit Deum. ir.*

Qui

Qui Deum amat, jam ab eo agnitus est, 1. Cor. VIII, 3. Apofolus hac de causa a DEO petit, ut dirigat Theſſalonicenſium animos in amorem Dei. Olim Pelagianorum error fuit, hominem in ſtatu naturæ conſideratum poſſe Deum vere diligere, quem Confeſſores noſtri in *Apol. A. C. C. III. p. 83 ſqq.* refutarunt.

§. XII.

Sane homo animalis, qui nondum eſt renatus & illam natus, Deum averſatur & velut odit, *Rom. VIII, 8.* Ac licet eum timeat; timor tamen ille tantum naturalis horror aut legalis eſt, qui cum vero amore conſiſtere nequit, 1. *Joh. IV, 18.* quod exempla *Caini, Gen. IV, 12. Saulis, 1. Sam. XXVIII, 15. Judæ proditoris, Matth. XXVII, 3 ſq.* teſtantur. Amor enim DEi eſt fructus Spiritus S. *Rom. V, 5.* qui efficit, ut fideles clamare ad ipſum queant, *Abba Pater, Rom. VIII, 15, 1. Joh. IV, 7.* quod ipſe Paulus ſuo exemplo teſtatur, *Rom. VIII, 39.*

§. XIII.

Hoc amplius pateſcet, cum TERTIAM præcepti amoris PARTEM, quæ QUALITATEM ejus intimius cognoscendam ſiſtit perpendemus. Ea *Deut. VI, 5.* his verbis exponitur: *Diliges DOMINUM ac DEUM tuam EX TOTO CORDE TUO, EX TOTA ANIMA TUA, & EX OMNIBUS VIRIBUS TUIS:* quod Chriſtus *Matth. XXII, 37.* ita repetit; *ἀγαπήσεις κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου.* Gerhardus in *Harm. Evang.* hæc verba ita exponit: *Per καρδίαν intelligit appetitum rationalem ſeu voluntatem, uti Deut. IV, 19. Joh. XXII, 5. quia cordis eſt οὐρανὸς & θεοῦ, per ψυχὴν appetitum ſenſitivum, cujus eſt ἐπιθυμία; διάνοιαν vero intellectum interpretatur; quia Marc. XII, 33. per ἵναι σύνεσιν explicatur; σύνεσις autem eſt Judicium intellectus.* Nos hic omiſſis, quæ Philoſophi de animæ humanæ facultatibus viriumque ejus differentia inter ſe diſputare ſolent; cum *B. Gerardo* etiam per COR intelligimus voluntatem cum viribus ſuis, in quibus amor inprimis conſiſtit atque exeritur; hujus igitur vires omnes ad amorem DEi vertantur; per ψυχὴν animam, facultatem ſenſitivam & vege-

vegetativam, ejusque vires vitæ reliquas, quæ omnes amore Dei impleri debent; tandem per *divinam intellectum* cogitationibus & ratiocinandi facultate ad amorem DEI directum. Inde videre est, quod omnes vires animæ (ut in *Deut. Cap. cit. & Luc. X. 25.* exprimitur) amore DEI impletæ & occupatæ esse debeant, ut nihil earum sine eo relinquatur. ideo enim ter repetitur adjectivum, *in ὅλη τῇ καρδίᾳ*. Quæ si quis altius animo expendit suo, profunditatem amoris intensivam & extensivam vix capiet animo; multo minus, ut poscitur apud Lucam, vita exprimere valebit. Bene S. Bernardus de natura & dignitate Amoris c. X. fol. 1159. edit. Antwerp. Quatuor, ait, in DEum a nobis ut toti exiguntur affectus: in eo, quod dicit, EX TOTO CORDE TUO, totam sibi vendicat voluntatem: in tota anima, totum amorem: in omnibus viribus virtutem designat charitatis, in tota mente fruitionem sapientiæ. Primum enim ad DEum voluntas animum movet, amor promovetur, charitas contemplatur, sapientiæ fruatur. Sapientiæ vero digne in mente constituitur: quæ cum ideo mens dicatur, quod meminit, vel eminet in animo; bene illud adscribitur virtuti, *cujus super omnes eminet virtutes anima*. Est enim mens vis quedam animæ, quæ inheremus DEO & fruimur: Fruitio autem hæc in sapore quodam divino est, unde & a sapore, sapientiæ. Sapor autem iste in gustu quodam est: gustum autem istum nemo potest exprimere, nec est, qui mereretur gustare. Gustate & videte, quoniam sicavis est Dominus, Pl. XXXIII. Hoc gustu secundum Apostolum Petr. I. cap. II. gustatur DEI verbum, gustantur etiam divitiæ seculi venturi.

§. XIV.

Hinc igitur adparet, quod DEus in hoc præcepto amoris non solum externos ejus actus requirat; sed præcipue internos cordis illuminati intellectus & voluntatis sanctificatæ amorifluos; fidem puta vivam & spem preces devotas ex fide fluentes. Hi scilicet ipsi gratiora sacrificia, quam omnia in cultu Levitico holocausta, Marc. XII. 33. Causa est, quod DEO, quia Spiritus est, ipsi externa amoris opera sine viva fide, fiducia & caritate exercita, opera operata vocantur. Ideo

Ideo qui adorant eum, oportet ut in Spiritu ac veritate adorent. h. e. tali animo, ut omnes vires ejus internæ ad DEum vertantur, quod sine intento & sincero amore fieri haut potest, Quapropter etiam Johannes 1. *Joh. III. 18.* poscit, ut non solum verbis & lingua, sed factis & veritate amemus. Unde luculentius patet, DEum hoc præcepto a mortalibus requirere, quod imaginem DEI culpa nostra amissam, gratia sua juvante, restaurare debeamus, *Eph. IV. 24.* Hoc est in fide, amore ipsius intimo flagare; & pravam concupiscentiam mortificare: hanc enim Præcepto X. Decalogi DEus vetuit, *וְלֹא תִחְדָּשׁ אֶת פְּתִיל הַבַּיִת* 7, non facias concupiscere vetitum. Quod est originalis prava concupiscentia, *Rom. VII. 7.* Cujus instinctu actuales pravae concupiscentiæ oriuntur, *Jac. I. 14.*

§. XV.

Sed inquires, quis mortalium tam rigorosam legem amoris servare potest? Ipse enim Apostolus *Rom. VII. 14. seqq.* usque ad v. 24. de sua hac in parte impotentia conqueritur; cum tamen esset renatus & illuminatus. Ast vero is etiam mox animum recolligit suum; scilicet quod per carnem, quæ etiam in regenito manet, & cum Spiritu pugnat, *Gal. V. 17.* id præstare haut valeat. Enimvero quod renatus ex viribus naturæ præstare nequit, id per Spiritum Christi inhabitantem facere potest; cum ille Spiritus Christi in renatis habitans facta carnis mortificet, *Rom. VIII. 13.* adeoque id renato fit possibile per vires Spiritus & gratiæ; ut licet non perfectionem graduum amoris in hac vita, partium tamen ejus per Christum adsequi valeat. Ideo Augustinus *Tom. VIII. opp. f. 115.* in *Pf. LXIX.* Nullus in hac vita pervenisse se dicat: *Quis enim potest tam perfectus esse, quam Paulus? Et tamen ait, Fratres, ego me non arbitror apprehendisse. Unum autem, quæ retro oblitus, in ea, quæ antefuit extensus, secundum intentionem sequor ad palmam supernæ vocationis DEO in Christo JESU. Vides Paulum adhuc currere, & te jam existimas pervenisse? Adhuc Paulus in via est, & tu te putas in patria? Ille dicit nondum se perfectum, & tu de perfectione gloriaris.*

D

§. XVI.

§. XVI.

Heic igitur distinctio Theologica inter *Ἰερσαρε* legem amoris divini evangelice & *κατ' ἐπισημειαν*; & τὸ *Ἰερσαρε* eam legaliter κατ' ἐπισημειαν legis a Mose requisitam, *Deut. XXV, 26. Ps. CXXIX, 21 Gal. III, 10* notanda: prius affirmatur, posterius negatur. Nam quod impossibile erat legi in homine irrogenito, quum viribus esset destitutus in carne, DEUS suo Filio misso in similitudine seu in forma consimili carni, peccato obnoxia, idque pro peccato condemnavit peccatum in carne, *Rom. VIII, 3. 4. Quod Agid. Hunnius ad 1. Job. III, 22. clarius expressit: DEUS, ait, ob consummatam obedientiam Filii sui, nunc beneficio favore accipiat electorum suorum inchoatum obsequium, nec eo, quo Moses rigore, severitate ac perfectione exigit: ideoque hec Christi precepta, ut Johannes hac epistola profitetur, piis, qui aguntur Spiritu, gravia aut difficilia non sunt, 1. Job. V, 2. 14. Sed impletur possibilis, sicut scriptum est, Gal. V, 4. VI, 2. invicem aliorum onera portare, & sic implete legem Christi &c. Unde B. Lutherus in Psalm. LI. Tom. III. Opp. Witteb. Lat. fol. 508. scribit: Volumus Decalogum servare & prestare, sed cum largis, h. e. vera evangelica dispensatione sive distinctione, quod in A. C. Apol. c. II. p. 83. 85. 90. & 92. luculenter declaratur, ac contra Pontificios asseritur, conf. B. Gerhard. Loc. de Lege §. 181. it. Harm. Evang. c. 176.*

§. XVII.

Atque hoc contra Pontificiorum errorem manifestum in *Concil. Trident. Sess. VI. cap. II. can. 18.* observandum. Nam id anathema Evangelicis Lutheranis dicit: *Siquis dixerit, DEI precepta homini etiam justificato, & sub gratia constituto, esse ad observandum impossibilia, Anathema sit.* Item *can. XXI. Si quis dixerit, Christum IESUM a DEO hominibus datum fuisse, ut Redemptorem, cui fidant, non etiam ut Legislatorem, eui obediant, Anathema sit.*

§. XVIII.

Ast vero aliud est, *legem amoris perfecte implere*, quod solus Christus pro nobis fecit, *Matth. V, 17.* aliud est, *κατ' ἐπισημειαν* evangelicam, legem servare; quod est regentorum, qui

qui Redemptoris nostri J. C. perfectam impletionem & satisfactionem cum merito suo, vera fide in ipsum collocata sibi adplicant, per quam illa renato ex gratia imputatur ad justitiam, Rom. IV, 5. 6. Atque hoc modo renatum, legem servare posse, nemo Lutheranorum Orthodoxorum negat, Nam S. literæ expresse hoc edocent, Job. XIV, 15 21. XV, 10. 1. Job. II, 3. 4. III, 22. V, 30. conf. Aug. Conf. art. XX. Apol. ejusdem c. III. p. 83. seqq. & p. 85. Prostruemur igitur, quod necesse sit inchoari in nobis, & subinde magis magisque fieri legem. Ut amplectimur simul utrumque, videlicet spirituales motus & externa bona opera. Falso igitur calumiantur nos adversarii, Pontificii, quod nostri non doceant Bona Opera, cum ea non solum requirant, sed etiam ostendant, quomodo fieri possint &c. Hinc in Germanica editione A. C. art. XX. scribitur: Wer nicht recht vom Glauben lehrt, kan auch nicht nützlich von Werken lehren; denn ohne die Hilfe Christi kan man doch Gottes Gebote nicht halten; quod B. Mari. Chemnitius uberius de Impletionem perfecta, in Exam. Conc. Trid. Loc. X. de B. O. Quest. III. An opera renatorum in hac vita sint perfecta, ut legi divine plene, cumulate & perfecte satisfacciant? docet: ubi Sophisticationes & Phrasiaz Andradii & Concilii Tridentini l. c. luculenter discussit, atque possibilitatem & impossibilitatem servandi & implendi legem prolixius evolvit. vid. Ex. Conc. Trid. edit. novæ Francof. fol. 255. sq. adde B. Speneri Tab. Hodosophicar. Dannhaueri Append. apologeticam, qua hæc quaestio, perspicue & solide ex divinis litteris ac vere orthodoxorum sententiis resolvitur, nam confusos adversariorum clamores de impletione legis divine dispulit, & adversarios suos impudentes simul confudit. Quod autem Pontificii in citato concil. Trid. addunt; Christum Jesum a Deo hominibus datum fuisse Redemptorem, cui fidant, non etiam LEGISLATOREM, cui OBEDIANT; id inquam, ex pudenda ignorantia fidei salvificæ, & legis vero usu & scopo factum. Christus enim non novam legem, quam Christiani implere debent, dedit; sed legem veterem implevit pro illis, & verum ejus usum interpretatus est, Matth. V, 17. 19. sqq.

§. XIX.

Qui igitur inter renatos, legem amoris divini servare student, ut par est; illi itidem pro mensura gratiæ acceptæ discernendi sunt. Alii enim dicuntur *inchoantes*, alii *pro-gredientes*, seu *provehiores*, alii *τέλειοι perfecti* vocari solent. Ut enim fides sua habet incrementa, ita & renovatio & studium sanctimonie, Timoris ac Amoris DEI suos habet gradus, ut unus altero (comparative loquendo) sit perfectior. Confer B. Sebast. Schmidii *colleg. Bibl. in Numer. c. XV, 39. 40.* D. Rappoldi, in *v. Job. III, 7.* Opp. *Theolog. p. 311.* & D. Calovii *Bibl. illustr. in Cap. V, 1. Job. vers. 3.*

§. XX.

Etenim sunt inter renatos, gradus sanctimonie, qui pro mensura gratiæ a DEO concessæ *incipiunt, progrediuntur* & ad *perfectionem* servandi legem amoris contendunt. *Hebr. V, 12. 13. 14.* & *c. VI, 1. 2. 3.* *Matth. V, 48. Col. I, 11. 1. Cor. XIV, 20.* Atque hinc renati post regenerationem, vel *incipientes*, vel *progredientes*, vel *perfecti* audiunt: quorum illi inchoant, *isti* pergunt & continuant; *hi* vero majoribus gratiæ auxiliis instructi ad perfectionem in Renovatione vitæ suæ a Christo requisitam (*Matth. V. v. ult.*) contendunt, ac *συγκριτικῶς* respectu scilicet ad priores gradus habito, dicuntur *τέλειοι, perfecti, integri*, quod legem DEI *evangelice* servare possint, licet non ad apicem rigoris legis Mosaicæ, aut perfectam legis impletionem pertingere queant; utpote quod in hac vita etiam regenitæ impossibile manet.

§. XXI.

Præterea quod *τῆς τελείως perfectos* hac in parte attingit, notandum est, hanc vocem in N. T. de sincere obedientibus divini legi usurpari, *Matth. V, 48. c. XIX, 21. Jac. 1, 4. 1. Job. IV, 18.* ubi *ἡ τελεία ἀγάπη* dicitur, quod foras eiciat metum; inde *Hebr. V, 14.* vox *τελείων* de renatis dicitur, qui Latine *perfecti* appellantur. Confer *1. Cor. XIV, 20.* Sed ad summum gradum dilectionis in hac vita nemo asurgere valet.

§. XXII.

Proinde *τελειότης, perfectio*, distinguenda est in *simpliciter*
aut

aut *absolute* talem, & *comparative* aut *secundum quid* talem sic dictam; quarum illa non altiores admittit gradus, ut, quo progreditur, non habeat. Ita *Bachymeres* in *cap. IV. Dionysii Areopagite*, vulgo dicti, *de divin. Nominibus fol. 519.* τέλειον ἔστιν, ὃ μήτε ἀυξή μήτε μειῖται. Confer *Gregor. Nysseni Orat. IV. contra Eunomium. tom. II. fol. 552.* Quem in modum etiam *Chryso-stomus Homil. XXIII. in Genesin* docet; quod hæc perfectio in nullo etiam renato, in hoc quidem seculo obtineri possit, id *Clemens Alexandrinus L. IV. Stromat. f. 325.* agnoscit: τέλειός τις καὶ ὡς ἰουδαῖος, καὶ ὡς ὑπομονητικός, καὶ ὡς ἐγκρατής, καὶ ὡς ἐργάτης, καὶ ὡς μαρτυρῆς, καὶ ὡς γνωστῆς. πάντα δὲ ὡς τέλειος. ἐκ οὗδα, ἕτερος ἀνθρώπων, ἔτι ἀνθρώπων ἂν. πλὴν μόνου ὃ δι' ἡμᾶς ἀνθρώπων ἐνδοξάμενος; καὶ τοὶ κατὰ νόμον φιλόνο. τίς δὲ εἰ τέλειος; ὃς ἀποχὴν καρπῶν ἐπαρθίλλεται. Et *Marcus Eremita de Temperantia: ἀκμὴν ἄδνα εἶδὼν χριστιανὸν λέλειον.*

§. XXIII.

Scrupulus tamen a quibusdam heic movetur ex dicto *Christi, Matth. V. 48.* ἕσθε δὲ ἄνθρωποι τέλειοι, ὡς καὶ ὁ πατὴρ οὐρανὸς ἐν τοῖς βραχίοις τέλειος ἔστι. Quod etiam *Moses Deut. XVIII. 13.* poscit: *Perfectus eris coram Domino Deo tuo.* conf. *Levit. XI. 44. 1. Job. I. 7.* Sed Respondemus, τέλειον εἶναι in his & aliis Scripturæ locis accipiendum est κατὰ τι, *secundum quid*; nempe de debito studio & nisu cum precibus ad perfectionem adsur-gendi, & pro mensura gratiæ datæ contendendi, ut perfectionem a Christo partam per vivam fidem in ipsum consequamur, *Ephes. IV. 13. 14. 15.* Huc *B. Glassius Philol. S. L. III. Tract. II. Can. XLVII.* Non injungitur a Christo perfectionis nostræ cum perfectione divina æqualitas, (quæ impossibilis) sed perfectionis, de qua loquitur, necessitas: Ut quemadmodum Pater cælestis & bonis & malis ex amore benefacit v. 45. sic & nos amicos & inimicos diligamus, iisque beneficiamus, vers. 44. 45. id quod a Christo perfectio dicitur, in comparatione charitatis illius ἡμετέρας & dimidiatæ, quam hypocritis & publicanis adscribit, v. 46. 47.

§. XXIV.

Unde *Gregor. Nyssenus Orat. I. in verba DEI, faciamus hominem, Tom. I. fol. 150.* τί ἐστὶ χριστιανισμός; ὁμοιωσις κατὰ τὸ

ἐνδραχόμενον ἀνθρώπου Φύσει; quatenus scilicet eius homo capax est. Hoc sensu Clemens Alexandr. libr. VII. *Sermonat.* fol. 753. & laudatus modo Nyssenus de *vita Moysi* fol. 753. perfectionem Christianam, per διούσιον Θεῶν, vel Θεῶν Φύσεως μίμωσιν deseribunt. Nam Petrus etiam 2. Epist. c. I. 3. 4. renatos commonet ad hanc ομοίωσιν & ἐνωσιν contendere. Sicut omnia nobis diuine virtutis ipsius, quæ ad vitam & pietatem donata sunt per cognitionem eius, qui vocauit nos ad gloriam ac virtutem, scilicet per Φιλανθρωπῶσαν καὶ χησότητα.

§. XXV.

Amorem hinc diuinum, veteris ecclesie doctores, & post S. Bernardum Sermon. LXXXIII. super *Cantic.* fol. 820. *opp. edit.* Antwerp, recentiores scholastici ac mystici Theologi cum distinxerunt in PVRVM, & IMPVRVM, quem aliqui cum Bernhardo dixerunt mercenarium. De utroque heic breuiter, ut rectius intelligatur controversia, de eo in Gallia inprimis ante annos non ita multos agitata, dicemus. Sed cum voces PVRVS & IMPVRVS sint ambiguae, illarum ambiguitas primum evolvenda est. Purum scilicet a Philosophis in physica doctrina usurpatur de corpore simplici, quod ex rebus diuersæ naturæ nihil admixtum habet: ut sunt elementa in suo statu naturali considerata; item alia corpora, ut stellæ aurum purum, & similia: in morali autem seu ethica doctrina, purum quid dicitur respectu animi ejusque virtutum, cui nihil adhaeret vitii, aut macula: ut homo sceleris purus, aut animus vera virtute præditus. Sic pura etiam doctrina est, quæ non traditionibus aut opinionibus humanis ac fabulis contaminata est, qualis Pontificiorum & aliorum pseudorthodoxorum doctrina erroribus inquinata.

§. XXVI.

Hinc cum de amore DEI puro quaeritur puritas dogmatica & moralis denotatur, quæ ex conformitate cum lege & voluntate DEI, quoad omnes circumstantias æstimatur; ac adeo nil falsi aut vitiosi in se habet. Qualis amor purus fuit protoplastorum in statu integritatis, & beatorum in cælo est. At post lapsum inter mortales puritas talis perfecta animorum exulat. Quod
Jobus

Jobus c. XIV, 4. docet: *Quis debet mundum ex immundis? Non quisquam.* Hoc etiam *Heropsaltes* Pſal. LI, 9. & *Eſaias* c. I, 15, volunt. *Puri* tamen renati & fideles vocantur, quod ſanguine Chriſti 1. *Job. I, 7.* & baptiſmo *Ebr. X, 22.* purificati ſunt, & per fidem haut ſimulatam *pura conſcientia* DEUM amare eique ſervire poſſint, 1. *Timoth. I, 5.* 2. *Tim. I, 3.* 1. *Petr. I, 22.*

§. XXVII.

Quando igitur in S. Scriptura regeniū ex Baptiſmo & verbo DEI *puri* aut *ſancti* vocantur, id de inchoata ſanctitate, non conſummata, quæ in cœlo expectatur, accipiendum eſt, quod in *Apologia Aug. Confessionis* c. III. de *Ditectione & implementatione legis*, ſilius explicatur. Nam regeniū in hac vita nondum ab omni prava concupiſcentia liberati ſunt, etiamſi ejus dominium per baptiſmum ſublatur ſit, *Rom. VI, 6. 7. 8. 9.* Radix tamen ejus non penitus ſublata eſt, ut Apoſtolus in ſequenti cap. *VII. Rom. verſ. 4. 15. ſeqq. & 24.* teſtatur. Nam luſta carnis & ſpiritus *Galar. V, 5.* in renatis adhuc ſuper eſt.

§. XXVIII.

Imperfectus igitur adhuc renatorum amor eſt divinus, & licet purus adpelleret; Nondum tamen ad *exum* aut ad ſanctiſſimam in hac vita pertingit. Unde in S. literis ſubinde monemur, ut amor divinus in nobis cum fide & ſpe increſcat, & incrementa ſumat *Coloſſ. I, 28. c. III, 10. 14.* confer *Apolog. Auguſt. Conf. c. III, p. 134.*

§. XXIX.

Hinc *S. Bernhardus* tractatu de diligendo DEO, fol. 931. 952. ſeqq. Opp. quatuor gradus amoris conſtituit, quos dum explicavit, *quartum & ultimum gradum, quo homo Dominum DEum noſtrum ex toto corde ſuo, & ex tota anima ſua, & ex tota virtute ſua diligere debet, ita ſcribit, hoc in hac fragili & arduoſa vita, impoſſibile eſſe, fol. 954. Donec (pergit) abſorpta ſit mors in victoria, & noctis undique terminos lux perennis invadat & occupet usquequaque, quatenus & in corporibus gloria caeleſtis eſſubdeat, non poſſunt ex toto anime ſeipſas exponere & tranſire in DEum, nimirum ligatæ corporibus etiam tunc eſi non vita vel ſenſu, certe affectu naturali; ita abſque his nec velint, nec*

nec valeant consummari. Cum ante dixerat: *Impossibile namque est tota hæc ex toto ad DEum colligere & divino insigere vultui, quamdiu ea huic fragili & erumoso corpori intenta & distincta necesse est subservire. Itaque etiam in corpore spiritali & immortalis in corpore integro placido placitoque & per omnia subiecta spiritui, speret se anima QUARTUM adprehendere amoris gradum, vel potius in ipso adprehendi; quippe quod DEI potentie est dare cui vult, non humane industrie assequi. Tunc, inquam, summum obtinebit facile gradum, cum in gaudium Domini sui promptissime & avidissime festinantem, nulla jam retardabit carnis illecebra, nulla molestia conturbabit. Putamusne tamen hanc gratiam vel ex parte sanctos martyres affectuos in illis adhuc victoriosis corporibus constitutos? Magna vis proptus amoris illas animas introrsum rapuerat, que ita sua corpora foris exponere, & tormenta contempnere voluerunt. At profecto doloris acerrimi sensus non potuit non turbare serenum, etsi non perturbare. Quid autem jam solutas corporibus immersas ex toto credimus immenso illi pelago æterni luminis, & lumine æternitatis. &c. Hæc Bernhardus.*

At illustrissimus Gallus Franciscus de Salignac Fenelon, Cameracensis Archiepiscopus, vir magni nominis, & non contemnenda pietate insignis, libr. *Explication des Maximes des saints sur la vie intérieure*, QUINQUE GRADUS divini amoris seu genera statuit. Quorum primus est dilectio DEI pure fervilis, quando quis DEum ob bona & beneficia temporalia, quæ tamen caduca & fugacia sunt, diligit: Secundum genus, vel potius gradus dilectionis est amor concupiscentiæ; cum quis DEum, ut medium & instrumentum felicitatis suæ tantum amat, ac adeo non propter seipsum, sed propter aliud, scilicet bonum acceptum aut sperandum: qui alias mercenarius dicitur. Tertium vocat amorem spei; cum quis DEum propter ipsum quidem amat; sed ita, ut felicitatis suæ amor primum adhuc obtineat locum: Quartum dicit eum amorem esse, cum quis DEum quidem ut absolutissimum summum bonum propter se & in se præcipue diligit; sed ut felici-

ut felicitatis ac beatitudinis suæ quoq; ipsius fruitione consequenda ratio includatur & habeatur. *Quintum* & ultimum denique genus ipsi est; quando quis nullo hic commodi aut felicitatis respectu habito, DEum in se & propter seipsum ut omnium bonorum bonum summum atque ultimum diligit, confer. Auctoris anonymi amici Salignaci *Apologie de veritable Amour de Dieu* libr. 2. c. 1. 23.

§. XXXI.
In hac recensione generum vel potius graduum divini amoris recte celeberrimus Theologus *D. Buddeus* in *Theologia sua Morali* l. 2. Sect. IV. c. 1. §. 123. bene animadvertit; *Quartum* gradum jam nominatum, perperam pro impuro amore habet; cum DEus pro immensa sua bonitate & benignitate, in sacra scriptura nolit gratis amari, tot bonorum promissionibus alliciens mortales ad sui amorem reciprocum. *Quintus* autem gradus amoris puri, quem Salignacus statuit, purum commentum est, quod ipsam naturam ac indolem omnium amoris subvertit atque tollit. Quis enim citra ideam bonitatis ad nos relatæ, DEum omnium bonorum maximum amet; cum non nisi bonitate intellectui cognita, voluntas ad amandum exciteretur. Sane ipse DEus in lege & evangelio cultui suo annexuit promissiones bonorum & beneficiorum in hac & futura vita, danda diligentibus se & obedientibus præceptis suis. *Credendum igitur ei, qui ad eum accedat, & DEum esse, & SUI STUDIOŒS PRAEMIA* rependere, docente Apostolo *Ebr. XI, 6.* & *Johannes 1. Epist. IV, 19.* inquit, *amemus DEum, quoniam prior nos amavit.* 1. *Timoth. IV, 8.* Certe sancti ac omnes martyres DEum amantes respectum ad futuram felicitatem promissam habuerunt. Quorum catalogum *Paulus Ebr. XI* recenset.

§. XXXII.
Erravit ergo laudatus *Salignacus*, quod in *quinto* amoris gradu contemplando modum excessit; statuens & requirens ad amorem DEI purum, ut homo sine respectu felicitatis & æternæ beatitudinis in Scriptura S. promissæ eum amare teneatur, ut, si etiam DEus suos amatores in perpetuum infelices effi-

E cere

cere velit. At vero DEUS O. M. in S. Literis cum juramento afferuit, se nolle mortem peccatoris, sed salutem animæ ejus æternam, *Ezech. Cap. XVIII, 23. Cap. XXXIII, 11. 1. Timoth. 1, 15.* Salignacus vero in lectione mysticorum doctorum multum versatus, & cetera pietatis amans; eorum abstrusas de amore DEI opiniones & commenta ex iis hausit, eorumque styllum portentosum quodammodo imitatus, suspectum adversariis suis se reddidit Fanaticismi & Quietismi in Gallia & Italia maxime exosi. Accessit *argumentum theologicum ab invidia ductum*, valde in controversiis de rebus sacris nobis frequens. Negari enim nequit, quod verba ejus sæpe detorserint in alium sensum, & opiniones peregrinas affuxerint. Quod *vir eruditissimus Andreas Fridr. Koenigsmannus* in egregia disputatione *Kilonii* anno 1713. publice proposita, de Amore DEI puro & mercenario, controversia Salignaci & Bosqueti solide edocuit, simulque historiam ortus, progressus & exitus decantæ hujus controversiæ inter Gallos doctissimos, Bosquetum & Salignacum seu Fenelonum agitæ, cum momentis suis, velut in compendio accurate opposuit, ut dilucidatione ulterio- re haut opus esse videatur, confer B. D. *Lichtscheidii, Philosophi & Theologi* eximii tractatum An. 1699. Lipsiæ evulgatum de *confinio veri & falsi circa amorem purum, in causa Archiepiscopi Camerac. accusatum, & de interesse veritatis in causa laudari Archiepiscopi per Bullam Pontificiam damnata, immatam.*

§. XXXIII.

Nos vestigiis S. Scripturæ insistentes, pro puro amore DEI non habemus primo eum, qui carnali amore adhuc mixtus est, ac in pugna carnis & spiritus sæpe succumbit, *Galat. V, 17.* ut caro prævaleat. Deinde, si homo amorem soli DEO debitum cum creaturis & rebus aut personis amabilibus aliis dividit, magisque propendet in amorem mundi, quam DEum super omnia diligendum. Quod faciunt cultores Mammonis & voluptuarii, insuper habentes monitum Apostoli, *1. Joh. II, 15. nolite diligere mundum, neque ea, que in mundo sunt, &c. item Jacob, I, 14. 15.* Tertio, qui amoris proximo debiti obli-

ore

ore tantum, non factio eum diligunt, i. *Job. III. 28. Quarto*, si quis DEum propter commoda & utilitatem rerum temporalium, quibus inhiant mundani homines, tantum diligit, Qui amor nec purus, nec perfectus est, sed mercenarius a *Bernhardo* vocatur; quem tamen regentis ex viribus gratiæ acceptis exuere possunt, certe debent.

§. XXXIV.

Etenim qui gustarunt bona spiritualia ac cœlestia, quæ Christus, quæ Apostoli, & ante eos, Hierospaltes *Pf. XXXIV. 9.* prædicarunt, a DEO piis danda, bona temporalia, quæ caduca sunt, fastidire tenentur, ut ab amore mundi abstracti, soli DEO vivant, ac qui cum *Paulo, Philipp. C. III. 13. 14.* quæ retro sunt (in mundo) obliuiscantur, ad ea vero, quæ a fronte sunt, ad destinatum scopum versus ferantur ad palmam superne vocationis in Christo *Jesu*, qui nos cum Patre suo prius dilexit: & se pro nobis in mortem dedit, i. *Job. IV. v. 10. seqq.* ubi opus est, constantia fidei & spei, quam DEus petentibus & diligentibus se dare promisit.

§. XXXV.

Proinde amor purus, ut ex jam dictis patet, ille est, quo quis renatus ex viva fide in Christum, DEum Triunum, ut verum summum & eminentissimum bonum propter se omni amore dignissimum sincere diligit, ejusque præceptis pro mensura gratiæ concessa obedire contendit. Quia in eo summa beatitudo est, in eo acquiescit; adeoque respectus ad felicitatem spiritualem ac cœlestem ab eodem sperandam non excludit. Amor enim, in quo nullus plane respectus ad beatitudinem habetur, quam amans tamen semper sperat, & desiderat, otiose imaginationis commentum est, præsertim si ecstasica perivasio accedat; se in DEum absorberi & Deificari per *Θεωσιν*, ut *S. Maximus* loqui amavit. Frustra in hanc persuasionem allegatur dictum i. *Job. 1. 3. Nam communicio fidelium cum Patre & cum Filio ejus Jesu Christo*, de unione mystica, per fidem fit, quam *B. Hülsemannus noster* describit, *Breviar. Cap. XV. Supplem. thes. 1.*

§. XXXVI.

Equidem *Hierosolimites Ps. LXXIII, 25.* sequitur videtur talem amoris divini gradum fovisse, quo cœlestium ac terrenorum honorum cura plane excludatur; ac adeo nullus amplius respectus aliorum DEI beneficiorum ab amante DEO ad illa habeatur: ita enim interpretatio B. Lutheri Germanica habet: Wenn ich nur dich (GOTT) habe, so frage ich nichts nach Himmel und Erden: Wenn mir gleich Leib und Seel verschmachtet, so bist du doch GOTT allezeit meines Herzens Trost und mein Theil. Quæ B. Seb. Schmidius ita ex Ebraeo idiomate latine reddidit: *Quis mihi in calis? & tecum non delebor terra.* At vero divinus Psaltes h. l. ex fiducia in DEI auxilium; quod sibi pluris sit ac æstimeretur, amereturque, quam auxilia & bona omnium creaturarum in caelo & terra; ideo vers. seq. 28. subjungit statim: *Propinquitas DEI mihi bona est dum pono in Jehovam fiduciam meam, ad enarranda omnia opera tua.* Quo quidem fidem & amorem in DEum super omnia bona alia diligendum attestatur; sed non excludit in eo relationem & respectum ad bona & auxilium DEI simul a se habitum esse, quod B. Geierus *Comment. in h. l. fol. 1308. seqq.* luculentius explanavit, qui evolvi meretur.

§. XXXVII.

Nos missa heic ulteriore contemplatione amoris, ex B. Dannbaueri *Hedosophia phenom. VI.* ejus definitionem subjungemus, ex qua summam ejusdem indoles & natura intelligi potest: *Amor, seu dilectio DEI est virtus nobilissima, qua DEum, summum bonum, sui ipsius causa, homo totus ex omnibus viribus ferventissime & constantissime amplectitur, atque diligit, ejus gratia sibi renunciaturus, quevis passurus incommoda, que illi placent, summa cum alacritate præstiturus, & semetipsum ei in sacrificium exhibiturus.* Hæc definitio summam dictorum jam complectitur.

§. XXXVIII.

Ut ergo praxis amoris divini plenius percipiatur, characteres deo quod subjungere juvat. Quorum primus est, DEum optimum maximum omnibus aliis bonis, quæ in mundo

mundo, amabilia videntur; illis semper præferre, eumque uni-
ce maximi æstimare & colere, eodemque ut æternum nobis
frui detur enixe cum devotis precibus allaborare. In hac
ἘΙΣΦΙΛΙΑ acquievit Hieropsaltes Ps. LXXIII, 25. 26. & Apostolus
Rom. VIII, 39. Nam mihi (ait) persuasum est, neque mortem,
neque vitam, neque Angelos, neque principatus, neque potestates,
neque presentia, neque futura, neque sublimitates, neque profundi-
tatem, neque rem aliam creatam posse nos separare a charitate
DEI, quæ est in Christo Jesu Domino nostro. Et quanquam
hic Apostolus præcipue ad charitatem DEI activam respicit;
tamen amor ipsius, qui dicitur passivus, quo renati eum in
fide amplectuntur, excludi haud potest. Vera enim ami-
cicia, quæ inter DEum & animam fidelem, est amor mutuus,
Joh. XV, 12. 13. 14. Cum hoc amore, quem aliqui concupi-
scentie vocant, amor obedientiæ præceptorum divinorum con-
junctus est. De quo Es. LVI, 6 loquitur ad diligendum Nomen JE-
HOVÆ, ut sint ei servi, & 1. Joh. II, 3, 4. hæc est dilectio DEI,
ut præcepta ejus servemus. Ideo Christus Joh. XV, 10. dicit:
si mea præcepta servaveritis, manebitis in amore meo, ut ego mei
Patris præcepta servavi, & in ejus amore maneo.

§. XXXIX.

Hinc alter amoris divini character indivulso nexu,
obediencia præceptorum divinorum sequitur. Unde Christus
Joh. XIV, 15 21. ait, præcepta mea servate, qui habet mandata
mea & servat ea, ille est, qui diligit me; qui autem diligit me,
diligetur a Patre meo; & ego diligam eum, & manifestabo
ei me ipsam, adde cap. XV, 7. 8. 9. sq. Qui enim dicit, se nosse
eum, & præcepta ejus non servat, mendax est, & in hoc veri-
tas non est. Qui autem servat verba ejus, vere in hoc charitas
DEI perfecta est: in hoc scimus, quoniam in ipso simus. Joh. II,
4. 5. II. ep. Joh. v. 6. Quo autem sensu quis præcepta DEI
servare queat, supra exposuimus. Finit enim præcepti est ca-
ritas ex corde puro & conscientia bona & fide non ficta,
1. Timoth. I. 5.

§. XL.

Inde tertius character est fuga peccatorum inprimis pro-

hereticorum; Quisquis enim in DEO manet, non peccat, 1. Job. III, 6. 9. qui servat ejus praecepta, in illo manet, & ipse in eo, v. 24. Fides enim viva & spes Amore DEI includuntur: illa autem cum Amore mundi, qui peccatis immerfus est, stare nequit. confer Psalm. CXIX, 128. 3. Job. v. 1. Hæc qui non capit, prima elementa Christianismi, ut dicat, necessum habet.

§. XLI.

Quartus character est, *veritatem* evangelicam, quæ divina est, *sectari*, profiteri, & contra adversarios tueri atque propugnare, Ps. CXIX, 138. sq. *Præcepisti justitiam testimoniorum tuorum & fidem tuam valde*, Prov. XXIII, 23. *Veritatem eme & non vende*. Nam cognitio veritatis *κατ' ἰσχυραν* non tantum requiritur, Tit. I. 1. sed etiam ejusdem praxis in Amore conspicua sit, necessum est; quem ideo S. Johannes in 1. Epist. subinde commendat atque inculcat. Atque huc spectat glorificatio divini Nominis, hoc est laudare & celebrare ejus immensam bonitatem, veritatem, justitiam, sanctitatem gratiam, & admirandam providentiam. Quæ gloria non tantum in verbis, sed etiam factis, quibus internus animi cultus coram aliis proditur, nomenque & benignitas DEI ac majestas ejus glorificantur, Matth. V, 6. 1. Pet. II, 2. constit. Quod fit per *ἰσχυραν* & *ἰσχυραν* sapientiæ, justitiæ, misericordiæ & id genus aliorum attributorum, quæ reperiuntur in DEO, ac in Psalmis Davidicis ab Hieroplate celebrantur.

§. XLII.

Quintus est *diligere proximum*: Si quis dixerit: *diligere fratrem suum, quem videt, DEUM, quem non videt, quomodo diligere potest?* 1. Job IV, 20. Christus ideo amorem proximi cum Amore DEI connectit, Matth. XXII, 39. Hoc de Amore DEI PRIMUM & MAGNUM præceptum vocat, secundum autem est huic simile: *diligere proximum tuum, ut te ipsum*. Quævis simile illud dicitur non ratione objecti, sed obligationis, quod æque homines, ut primum illud de amando DEO, obliget. Confer Levit. XIX, 18. Marc. XII, 31. & 1. Tim. I, 5. 1. Job. III, 17. cap. V, 1.

§. XLIII.

§. XLIII. *Sextus* character est, *fugere societatem*, & quantum licet, *familiarē conversationem cum manifestis improbis*. Hunc characterem Amoris atque Timoris Divini Hierosolites *Psalms*, I, 1. 2. 3. *XXVI*, 4. *XV*, 4. poscit: *Odi ceterum malorum, & cum impiis non sedeo. Jerem* *XXVII*. *Pf. CXLIX*, 63. *Prov. XIV*, 9. Nam mores bonos corrumpunt commercia (ὁμιλία κακά) cum malis, *1. Cor. XV*, 33. *conf. II. Job. vers. 10. 1. Cor. V*, 11. *2. Tim. III*, 5. *Prov. I*, 10. Exempla hujus corruptionis in historia & vita communi ubivis obvia sunt. Quid enim tritius est, quam verbo DEI abuti & pietatis studiosis illudere. At DEUS, quem sine sanctimonia nemo videbit, illudi sibi haut patitur, *Galat. VI*, 7.

§. XLIV. *Atque* huc precipue spectat *abnegatio sui*, *Septimus* quippe character, quem Christus discipulis suis mandavit servandum, *Matth. XVI*, 24. *Marc. VIII*, 34. *Luc. IX*, 23. 24. Non vero dixit, abnegandam duntaxat superbiam, crapulam, ebrietatem, luxuriam, divitias, possessiones, honores, mundi voluptates; sed jubet etiam, *ut nosmet ipsos abnegemus*, proprios scilicet adfectus, & quicquid in nobis operatur Spiritus Adæ, carnem nostram cum vitiiis & concupiscentiis suis. Durus est quidem hic sermo carni & sanguini; sed in hoc Christi fides viva & sublimior Christianorum Philosophia conspicitur, quam carnales non percipiunt; imo rident, quibus sanior mens adprecanda est. vid. *Buddei Theol. Moral. libr. I. cap. I. Sect. IV. §. 90. ff.* Confer sis etiam *Job. Bone Principia & documenta vite Christiane P. I. §. 29. & II. §. 3. 4. ff. it. B. Arndii V. C. libr. I. c. XV. & I. II. c. X.*

§. XLV.

Osavus inde character est, *se se verbo DEI oblectare*, id libenter legere, audire, atque de DEI ejusque infinita bonitate, perfectione & de rebus divinis reverenter & timore DEI loqui, ac contemptores ejus vitare cane & angue pejus, *Rom. XVI*, 17. Nihil enim magis honori & amori Numinis Divini repugnat, quam contemptus aut abusus verbi divini ad res ludicras aut jocos, quibus in conversatione emperctat non raro profa-

profanos animos oblectant ac aliis scandala execranda præbere solent.

§. XLVI.

Nonus est patientia in cruce & ærumnis vitæ hujus ferendis, qua Amor DEI demonstratur, *Ebr. X. 36.* Apostolus hinc de renatis loquens docet, quod patientia nobis reddat bonitatem DEI perspectam: ista enim spiritualem patientiam parit, spem nostram alit, quæ nunquam nos frustratur, *Rom. V. 3. 4. 5.* quocirca idem *Rom. XII. 12.* ad patientiam exhortatur, atque exemplis sanctorum, qui patientia vicere mundum, commendat, *Ebr. XI. Añ. XXI. 13.*

§. XLVII.

Decimus est humilitas, quæ, ut *S. Bernhardus* scribit, est virtus, qua verissime sui cognitione, homo sibi ipsi vilescit. Abrahamus postquam ad DEum accessit propius, mox cognovit, se terram esse & cinerem. Tunc enim tempus est, ut creatura suum factorem adpelleret, quando agnoscit, quam ipsa sit nihil. vid. *Philon. Quod DEus sit immutabilis*, fol. 247. & 379. Humilitas scilicet ex abnegatione sui orta, superbiam & philantiam reprimit, & quicquid boni in se homo deprehendit, DEO acceptum fert, *1 Cor. IV. 7. Luc. XVII. 10. Genes. XVIII. 27.* Propter fidem liberam vocatus Abraham, non fuit gloria elatus, sed magna utens modestia, dixit: *ego autem sum terra & cinis.* *Clemens Alexandr. l. IV. Stromat. fol. 241.* ideo *Augustinus Epist. 56.* hanc virtutem Theologis enixe commendat.

§. XLVIII.

Ex his commemoratis characteribus nosci potest, qui veri amatores DEI sint, & quæ vitia illi repugnent, ac ideo cavenda vitandaque veniant. Horum Catalogum texit *B. Damhauerus* in *Hodosoph. Phenom. VI.* Nimirum 1) *Phidæ* nobis connata, quæ in defectu dilectionis proximi potissimum se prodit. 2) Amor apostaticus & idololatricus, quo etiam inordinata *Phidæ* spectat, aliorum plurimorum vitiorum fearigo. 3) Amor hypocriticus & adulterinus. 4) Amor inconstans, inobediens, impatiens. 5) Amor partialis cum mundis.

do divifus, 6) Amor tepidus: quæ vitia in *Lact. Catech.* part. I. p. 277. feqq. *Dannbauerus* defcripfit.

§. XLIX.

Cur autem inter hæc vitia præter *hypocrifin*, prava *Philavtia* fit fcurigo multorum aliorum vitiorum, id laudatus modo Theologus *Buddeus* in *Theol. Moral. P.I. Sect. IV. §. 37. 38.* ff. hujus fœditatem luculenter atque orthodoxe præ aliis demonftravit; quare de illo heic plura dicere fuperfedemus.

§. L.

Sed *hypocrifis* fœdum & frequens in omni vita vitium, fincerum DEI amorem plane evertit. Quod cum Pharifeis olim inter Judæos efferet admodum familiare; Chriftus eosdem hæc de caufa reprehendit, graviterque objurgavit, *Matth. XXIII.* Hi enim fimulabant pietatem, præ fe amorem DEI ferentes, intriviis & compitis orabant, faciem deformabant; ut viderentur jejunare, dilatabant phylacteria, prolixas preces de murmurabant. Alii fuerunt paulo subtiliores, ut ille, qui in templo Publicanum poenitentem contemnebat, quod non ut ipfe externa bona opera jactare poffet, *Luc. XVIII.* At hoc fuit *μὴ ἐξ ὀφθαλμοῦ τῆς ἰουδαίας*, cui Apoftolus 2. *Timoth. III. 5.* opponit *αἰδουμένη* *Ephes. IV. 21.* 1. *Cor. V. 8.* verum & tincerum DEI cultum & amorem fubinde inculcans.

§. LI.

Subjungi dicto vitio *superfinitio* poteft. mentium humanarum ludibrium, fœdumque itidem crimen, quod tum in fenfu, tum in cultu religionis plurimum nocet; imo eam per commentitios & abfurdos cultus fubruit, ac abominandum efferit. Nam licet Mofes, Prophetæ & Apoftoli magno zelo in hanc mortalium infaniam invecti fint, eosque ab illa abftrahere voluerint, viam veritatis, ex verbo DEI commonftrantes; major tamen mortalium pars tenebras magis, quam lucem amans obftitit & obduruit; ac ideo a DEO, iufto judicio in fenfum reprobum feu mentem omnis judicii expertem tradita, perire voluit. *Rom. I. 28. ff. c. II. 3. 4. 5. 6.*

F

§. LII, Nos

§. LII.

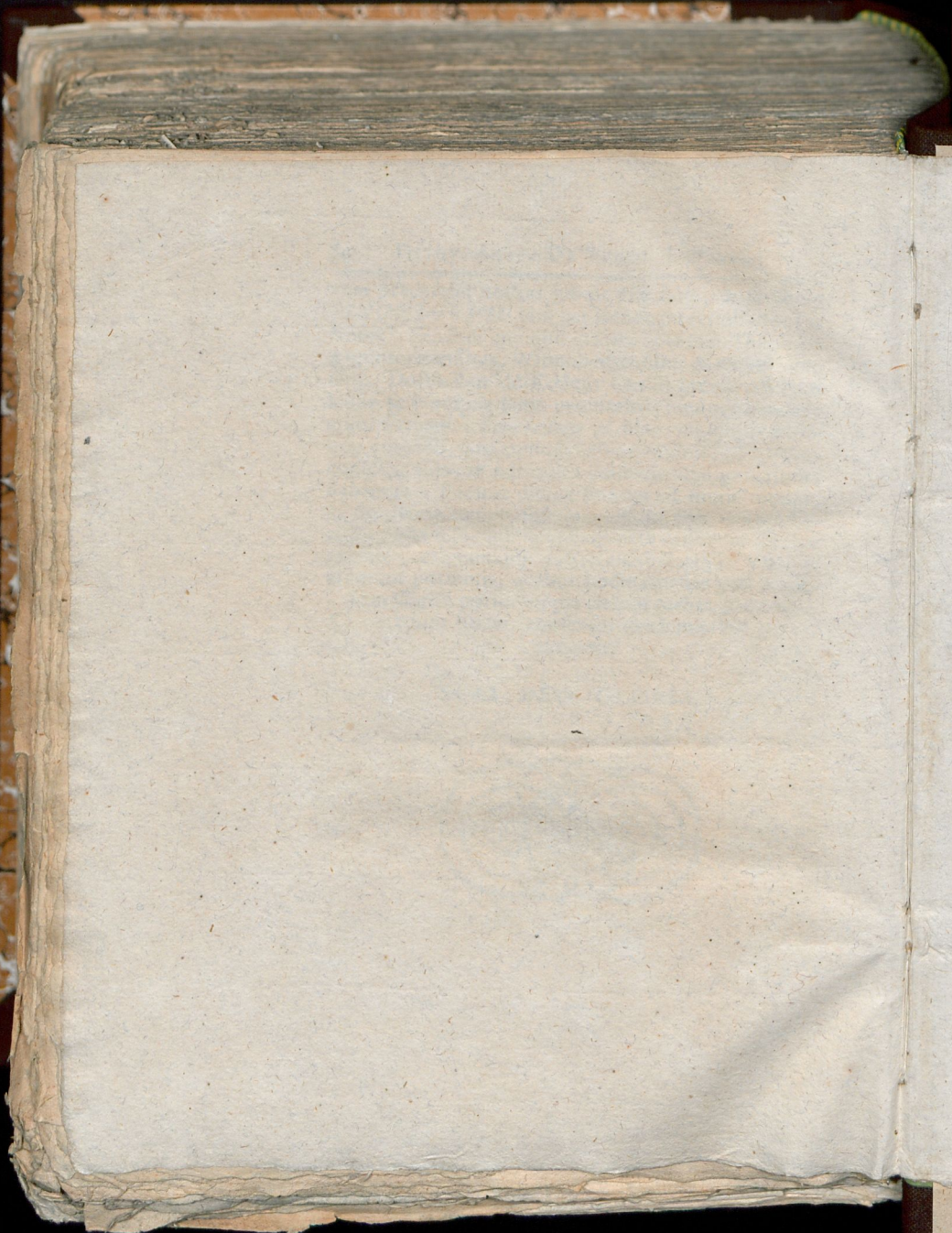
Nos potius vero misso adulterino amore mundi & carnis, *utilitatem* amoris in hoc & futuro seculo, cum *Hieropsalte Ps. XVIII, 2. 3. & LXXIII, 25. 26.* it. *XCI. & D. Paulo, Rom. cap. VIII, 28. conf. Cap. XIII.* per totum, attendentes eligemus, *quod diligentibus DEum, omnia cooperentur in bonum.* Bona autem illa sunt nobis ineffabilia: *Quia in hac vita non oculus videt, nec auris audit, nec in mentem venerunt, quæ DEus præparavit iis, a quibus diligitur, Ef. LXIV, 4. 1. Cor. II, 9. 1. Cor. II, 9.* contra vero idem Apostolus, quod horrendum, anathema extremum denunciat; *Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, esto anathema, Mar anatha. 1. Cor. XVI, 22.*

§. LIII.

Proinde nos ad DEum ter O. M. super omnia timendum & diligendum vertimur, ipsum in Christo nomine orantes; ut corda nostra sancto suo timore & amore impleat, efficiatque, ne sprete amoris lege, secure vitam sine pœnitentia transigamus. Excita Pater benignissime, ignem amoris tui in frigidis cordibus nostris; ut timor ille mixtus nos commoveat atque impellat ad Te cum Filio & Spiritu S. sincere & constanter diligendum. Effunde amorem Tuum in corda nostra, ut incalescamus hoc sancto igne, qui servilem expellet timorem noxium. Tu enim amore & timore tuo tuorum regis pectora, ut in amore tuo maneamus, eoque cum timentibus Te æternum frui queamus. Tibi soli in nunquam terminanda secula sit

G L O R I A.

AB 153 258

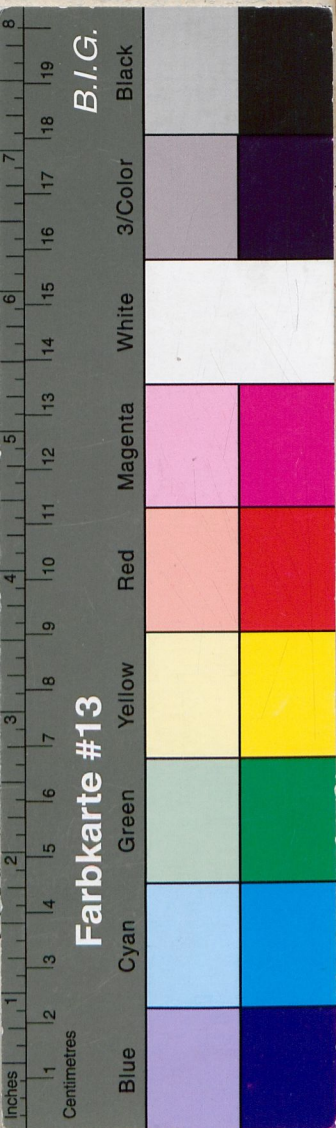
ULB Halle 3
003 137 260

5b.

R

47

ay

Q. D. B. V.
DISSERTATIO THEOLOGICA
DE
TIMORE ET AMORE,
DEO DEBITO,

Q V A M
MODERANTE
ADAMO RECHENBERGIO,
S. Theol. D. ejusdemque Profess. Primar. & h. t.
Ordinis sui Decano,

PATRONO ATQVE STUDIORVM SVORVM
PROMOTORE DEVENERANDO,
LIPSIAE IN AVDITORIO THEOLOGICO
CAL. SEPT. AO. MDCCXVI.
PLACIDAE *Θιολογικῶν συζητήσεων* SVBJICIT
A. & R.

JOHANNES BALTHASAR FAVST,
Argentoratensis.

L I P S I A E,
LITTERIS SCHEDIANIS.

946

